

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Lawpedia Greece

Φοιτήτρια: ΑΛΜΠΑΝΗ ΦΩΤΕΙΝΗ

Γενοκτονία και Διεθνές Δίκαιο: Η περίπτωση της Βοσνίας

ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΩΝ/ΩΝ:

Παπαδήμας Δημήτρης

Κουρτάκη Ελληκαίτη

Νίκα Λυδία

Πετρουλάκη Χρύσα

Μάρτιος 2022

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
Κεφάλαιο 1 ^ο - Ιστορικό Πλαίσιο	5
Κεφάλαιο 1.1- Τα δρώμενα στη Βοσνία	5
Κεφάλαιο 1.2- Η σφαγή στη Σρεμπρένιτσα	6
Κεφάλαιο 2 ^ο - Η σύσταση του ad hoc δικαστηρίου και ο καταλογισμός της διεθνούς ευθύνης	7
Συμπεράσματα	9
Βιβλιογραφία	10

Εισαγωγή

Ο όρος «γενοκτονία» αναφέρθηκε πρώτη φορά το έτος 1944 από τον Πολωνό δικηγόρο *Raphael Lemkin* στο βιβλίο του «*Axis Rule in Occupied Europe*» και λίγο αργότερα αναγνωρίστηκε ως διεθνές έγκλημα¹. Η λέξη γενοκτονία (genocide), που επινοήθηκε από τον ίδιο, περιλαμβάνει τα συνθετικά «*geno-*», από την ελληνική λέξη «γένος», και τη λατινική λέξη «*cide*», που σημαίνει δολοφονία².

Στο άρθρο 2 της Σύμβασης για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας, που τέθηκε σε ισχύ το 1951, η γενοκτονία ορίζεται ως: «οποιαδήποτε από τις παρακάτω πράξεις, ενεργούμενη με την πρόθεση ολικής ή μερικής καταστροφής ομάδος, εθνικής, εθνολογικής, φυλετικής ή θρησκευτικής, ως τέτοια: α) Φόνος των μελών της ομάδος. β) Σοβαρή βλάβη της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητας των μελών της ομάδας. γ) εκ προθέσεως υποβολή της ομάδας σε συνθήκες διαβίωσης που είναι ικανές να επιφέρουν την πλήρη ή την μερική σωματική καταστροφή αυτής. δ) Μέτρα που αποβλέπουν στην παρεμπόδιση των γεννήσεων σε ορισμένες ομάδες. ε) αναγκαστική μεταφορά παιδιών μιας ομάδας σε άλλη»³. Η λέξη «ομάδα» αναφέρεται και στους πέντε ορισμούς και έτσι γεννάται το ερώτημα, ποιες μπορεί να είναι αυτές οι ομάδες, ποιοι πρέπει να προστατευθούν;

Η απάντηση βρίσκεται στο ίδιο το άρθρο της σύμβασης που αναφέρει τέσσερις ομάδες, χωρίς όμως να τις ορίζει. Ωστόσο, στην υπόθεση *Akayesu* δίνεται ορισμός για τις τέσσερις αυτές ομάδες. Σύμφωνα με την υπόθεση, ως «εθνική ομάδα ορίζεται μια ομάδα ατόμων για την οποία θεωρείται ότι μοιράζονται ένα νομικό δεσμό βασισμένο σε κοινή ιθαγένεια, σε συνδυασμό με αμοιβαιότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, ως εθνολογική είναι η ομάδα της οποίας τα μέλη έχουν κοινή γλώσσα και πολιτισμό, ως φυλετική η ομάδα

¹United Nations: Office on GENOCIDE PREVENTION AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, genocide background: <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide.shtml> (τελευταία πρόσβαση 22/12/2021).

²Εγκυκλοπαίδεια ολοκαυτώματος, ο όρος «Γενοκτονία» : <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/what-is-genocide> (τελευταία πρόσβαση 21/12/2021).

³Η Σύμβαση: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4cb2fb692> .

της οποίας τα μέλη έχουν κληρονομικά φυσικά χαρακτηριστικά που συνήθως βασίζονται σε γεωγραφική περιοχή, ανεξαρτήτων των άλλων χαρακτηριστικών (γλωσσικών, πολιτιστικών κλπ.) και τέλος ως θρησκευτική ομάδα ορίζεται η ομάδα της οποίας τα μέλη έχουν την ίδια θρησκεία, δόγμα ή πρακτική λατρεία»⁴.

Ως αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας (*actus reus*) νοείται η καταστροφή της ομάδας μέσω της εξολόθρευσης των μελών της ή μέσω της πρόκλησης θανάτου ή μέσω της προσβολής της σωματικής και ψυχικής υγείας τους⁵. Ειδικότερα στο εδάφιο (α) του ορισμού της Σύμβασης που αναφέρθηκε παραπάνω, γίνεται λόγος για την πιο γνωστή πράξη της γενοκτονίας, δηλαδή ο φόνος εκ προθέσεως μιας ομάδας.

Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας (*mens rea*), τώρα, δεν αφορά απλώς στην ενέργεια που γίνεται με πρόθεση, όπως συμβαίνει με τα άλλα εγκλήματα, αλλά είναι απαραίτητο να αποδειχθεί ότι ο δράστης είχε την «ειδική πρόθεση» (*dolus specialis*) να καταστρέψει μία ομάδα εξ ολοκλήρου ή εν μέρει⁶. Πιο συγκεκριμένα ακόμα και αν κάποιος δολοφονήσει με τον χειρότερο τρόπο τα μέλη μιας ομάδας, δεν θα κριθεί ένοχος αν δεν αποδειχθεί ότι είχε ειδική πρόθεση για την καταστροφή αυτής της ομάδας. Για να μπορέσει να αποδειχθεί ότι ο δράστης έδρασε εκ προθέσεως θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν το γενικό πλαίσιο δράσης, αν για παράδειγμα είχε στραφεί εναντίον μιας ομάδας μέσω της διάπραξης άλλων εγκλημάτων.

Η ανθρωπότητα έχει έρθει αντιμέτωπη με πληθώρα γενοκτονιών, με πιο χαρακτηριστικές αυτές του ολοκαυτώματος, της Ρουάντα, των Αρμενίων, του Πόντου αλλά και της Βοσνίας, γνωστή ως η Σφαγή της Σρεμπρένιτσα το 1995. Η Σφαγή της Σρεμπρένιτσα έγινε στο πλαίσιο του πολέμου που είχε ξεσπάσει στη Βοσνία την περίοδο αυτή, λόγω της σύγκρουσης των τριών εθνοτήτων (Σέρβοι, Κροάτες και Μουσουλμάνοι⁷), διότι καμία από τις παραπάνω δεν είχε την «κατάλληλη» πλειοψηφία, ώστε να κυριαρχήσει⁸.

⁴*The Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu*, Απόφαση Διεθνούς Δικαστηρίου για τη Ρουάντα, παρ. 512-515

⁵ Δασκαλοπούλου- Λιβαδά Φ., 2013, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο: Από τη Νυρεμβέργη στη Χάγη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 23-29.

⁶*Ibid.* σελ. 29-31.

⁷ Οι Βόσνιοι Μουσουλμάνοι θεωρούνταν περισσότερο διακριτική θρησκευτική ομάδα παρά εθνοτική, ωστόσο αποτελούσαν «αντικείμενο ανταγωνισμού» μεταξύ των δυο προαναφερθέντων ομάδων.

⁸ Χείλα Ε., 2013, Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης, εκδόσεις: Ποιότητα, σελ. 98.

Κεφάλαιο 1^ο- Ιστορικό Πλαίσιο

Κεφάλαιο 1.1- Τα δρώμενα στη Βοσνία.

Η Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ΣΟΔΓ) ήταν ένα κράτος ιδρύθηκε μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και διήρκησε έως την πτώση της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ), στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ειδικότερα αποτελούνταν από έξι επιμέρους δημοκρατίες: την Κροατία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την ΠΓΔΜ, τη Σερβία, τη Σλοβενία και το Μαυροβούνιο⁹.

Σε σχέση με τις υπόλοιπες πέντε δημοκρατίες το πρόβλημα στην Βοσνία, όπως έχει προαναφερθεί, ήταν το γεγονός ότι καμία από τις τρεις εθνότητες (Σέρβοι, Κροάτες και Μουσουλμάνοι) δεν είχε την απαραίτητη πλειοψηφία ώστε να κυριαρχήσει και το πρόβλημα εντάθηκε μετά το θάνατο του Τίτο¹⁰, όπου αναδύθηκαν διάφορες εθνικιστικές ομάδες, οι οποίες διεκδικούσαν την πρωτοκαθεδρία.

Παράλληλα, το 1991 κηρύχθηκε η ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας από την Γιουγκοσλαβία και λίγο αργότερα ακολούθησε η σύγκρουση μεταξύ Σερβίας και Κροατίας, έδρασαν ως ένας προάγγελος για την σύγκρουση που επρόκειτο να επέλθει στη Βοσνία¹¹. Η Βοσνία ανακήρυξε την ανεξαρτησία της στις 6 Μαρτίου του 1992 και από τότε ξεκίνησε μια προσπάθεια με έντονο ανταγωνισμό, τόσο από τους εγχώριους πληθυσμούς όσο και από τα γειτονικά κράτη, για την προστασία των μειονοτήτων εντός της Βοσνίας, η οποία κατέληξε σε τριετή πόλεμο, από το 1992 έως το 1995¹².

Καθοριστικό για τις εχθροπραξίες ήταν το γεγονός ότι το γιουγκοσλαβικό Σύνταγμα που ίσχυε στη Βοσνία δεν αναγνώριζε βοσνιακό έθνος ως ολότητα, αλλά τρία επιμέρους έθνη, τα οποία είχαν διαφορετική αντίληψη για το ποια θα έπρεπε να είναι η «τύχη» της Βοσνίας. Αρχικά οι Μουσουλμάνοι ζητούσαν

⁹*Stichting Mothers of Srebrenica and others vs. The Netherlands*, προσφυγή αριθ. 65542/12, απόφαση ΕΔΔΑ, τρίτο τμήμα, παρ. 5.

¹⁰Σπουδαίος πολιτικός ηγέτης της Γιουγκοσλαβίας.

¹¹Χείλα Ε., 2013, Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης, εκδόσεις: Ποιότητα, σελ. 98-99.

¹²Λαμπράκης Κ., 2021, Υπόθεση Εφαρμογής της Σύμβασης για την Πρόληψη και Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (Βοσνία- Ερζεγοβίνη κατά Σερβία και Μαυροβουνίου). Διαθέσιμο στο: <https://odeth.eu/υπόθεση-εφαρμογής-της-σύμβασης-για-τη/> (τελευταία πρόσβαση: 2/1/2022).

διεθνή αναγνώριση, όπως είχε συμβεί στην Σλοβενία και την Κροατία, ενώ οι Σέρβοι και οι Κροάτες ζητούσαν να διαμελιστούν τα εδάφη της Βοσνίας. Συγκεκριμένα οι Κροάτες πίστευαν πως ένα έθνος πρέπει να κυριαρχεί σε μια περιοχή, ενώ οι Σέρβοι οραματίζονταν την ιδέα της «Μεγάλης Σερβίας» με την προσάρτηση των Σέρβων κατοίκων της Βοσνίας¹³. Έτσι, οι Σέρβοι της Βοσνίας δημιούργησαν ένα αυτονομιστικό κράτος, που ονομάζονταν *Republic of Srpska*, η οποία είχε αναγνωριστεί από την Σερβία και την υποστήριξε. Το «κράτος» αυτό δημιούργησε στρατό με τον οποίο θα προστάτευε τις περιοχές που το ενδιέφεραν είτε εδραιώνοντας την παρουσία του είτε με την εξαφάνιση των υπολοίπων εθνών.

Κεφάλαιο 1.2- Η σφαγή στη Σρεμπρένιτσα.

Η Σρεμπρένιτσα ήταν μία πόλη στον ομώνυμο δήμο της Σρεμπρένιτσα, ο οποίος απαρτιζόταν από διάφορες πόλεις και χωριά. Ο πληθυσμός της αποτελούνταν από Βόσνιους και Σέρβους, με τους Βόσνιους να πλειοψηφούν. Καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου στη Βοσνία, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (στο εξής ΟΗΕ) είχε ασχοληθεί ιδιαίτερα με τον πόλεμο στη Βοσνία στέλνοντας τόσο στρατεύματα αλλά και λαμβάνοντας περαιτέρω δράση μέσω ψηφισμάτων.

Χαρακτηριστικό Ψήφισμα είναι το Ψήφισμα 819/1993, όπου σύμφωνα με την ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών «όλα τα μέρη και οι άλλοι ενδιαφερόμενοι θα θεωρούν τη Σρεμπρένιτσα και τα περίχωρα αυτής ως ασφαλή περιοχή η οποία θα πρέπει να είναι ελεύθερη από οποιαδήποτε ένοπλη επίθεση ή άλλη εχθροπραξία»¹⁴. Η πόλη φυλάσσονταν από Ολλανδούς στρατιώτες, αλλά στην περιοχή υπήρχαν και στρατεύματα του ΟΗΕ (η *UNPROFOR*).

Στις 10 Ιουλίου του 1995 Σέρβικες παραστρατιωτικές δυνάμεις επιτέθηκαν στην «ασφαλή περιοχή» της Σρεμπρένιτσα, ξεχωρίζοντας από τις γυναίκες και σκοτώνοντας τους άνδρες, τους ηλικιωμένους και τα αγόρια. Περίπου 8.000

¹³Χείλα Ε., 2013, Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης, εκδόσεις: Ποιότητα, σελ. 100-101.

¹⁴Ψήφισμα 819/1993, διαθέσιμο στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/221/90/PDF/N9322190.pdf?OpenElement> (τελευταία πρόσβαση: 2/1/2022).

άνδρες και αγόρια έχασαν τη ζωή τους. Είτε τους εκτέλεσαν απευθείας, είτε τραυματίστηκαν σοβαρά και πέθαναν από τα τραύματά τους, είτε σκοτώθηκαν από τις νάρκες.

Προκειμένου να λάβουν τέλος οι εχθροπραξίες, υπεγράφησαν οι Συμφωνίες του Ντέιτον, σύμφωνα με τις οποίες δημιουργήθηκαν δυο πολιτικές οντότητες: η Κροατοβοσνιακή Ομοσπονδία και η Δημοκρατία της Σερβίας.

Κεφάλαιο 2^ο– Η σύσταση του *ad hoc* δικαστηρίου και ο καταλογισμός της διεθνούς ευθύνης.

Το έγκλημα της γενοκτονίας εμπίπτει στον τομέα του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου. Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο εμφανίστηκε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου από την ανάγκη προστασίας του άμαχου πληθυσμού, καθώς τα βίαια εγκλήματα εις βάρος αμάχων πληθυσμών ήταν πολυάριθμα¹⁵. Ως Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο ορίζεται το δίκαιο που προστατεύει ανθρωπιστικές αρχές και εδράζεται στις διεθνείς συνθήκες που επιδιώκουν να προασπίσουν ζωές τόσο των μαχόμενων, αλλά και των αμάχων κατά τη διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων.

Παρά το γεγονός πως μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου εκτυλίχτηκαν αρκετές γενοκτονίες και λοιπά διεθνή εγκλήματα, μόνο η Βοσνία-Ερζεγοβίνη υπέβαλε προσφυγή κατά της Γιουγκοσλαβίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου με σκοπό την προστασία των θυμάτων από τα παραπάνω εγκλήματα¹⁶.

Το 1993 η απόφαση 808 του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) του ΟΗΕ ήταν ο προάγγελος για την σύσταση του *ad hoc* ποινικού δικαστηρίου για τα εγκλήματα που έλαβαν χώρα στη Βοσνία. Η υιοθέτηση του καταστατικού για τη σύσταση αυτού του δικαστηρίου επήλθε με την απόφαση 827 του ΣΑ. Το δικαστήριο λειτούργησε ως το 2017, εκδικάζοντας 161 κατηγορούμενους και η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Πρώην Γιουγκοσλαβία (ΔΠΔΠΓ) περιλαμβάνει «τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τις σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης το

¹⁵Νικολοπούλου Κ., 2020, Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο υπό το πρίσμα των Παραβιάσεων, ΟΔΕΘ, διαθέσιμο στο: <https://odeth.eu/to-διεθνές-ανθρωπιστικό-δίκαιο-υπό-το/> (τελευταία πρόσβαση: 14/1/2022).

¹⁶Μπαντέκας Η., 2017, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, στο Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επίμ. Αντωνόπουλος Κ. και Μαγκλιβέρας Κ., Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 835.

1949, καθώς και τα εγκλήματα πολέμου που συνιστούν παραβιάσεις των νόμων και εθιμών του πολέμου»¹⁷.

Η νομολογία του ΔΠΔΠΓ έφερε στο επίκεντρο τις διαστάσεις της διεθνούς ευθύνης, τόσο σε κρατικό επίπεδο, όσο και σε ατομικό, εξετάζοντας τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια προκειμένου να αποδοθεί στο κράτος η ευθύνη για τις πράξεις που έλαβαν χώρα από ένοπλες δυνάμεις σε εδάφη ξένου κράτους, καθώς συμμετείχαν σε αυτές ο στρατός του κράτους της Γιουγκοσλαβίας και ο κροατικός στρατός. Επομένως, το δικαστήριο έπρεπε να εξετάζει εάν οι συγκρούσεις στη Βοσνία ήταν διεθνούς χαρακτήρα¹⁸.

Η απόφαση του δικαστηρίου ήταν πως όσα εγκλήματα είχαν διαδραματιστεί στη Σρεμπρένιτσα εμπίπτουν στο άρθρο 3 της Σύμβασης για την Πρόληψη και την Καταστολή του εγκλήματος της γενοκτονίας, καθώς υπήρχε ολοκληρωμένο σχέδιο εξόντωσης των Σερβο-βόσνιων για την εξάλειψη των μουσουλμάνων της περιοχής. Όπως έχει λεχθεί στην εισαγωγή για την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας, είναι απαραίτητο να υπάρξει «ειδική πρόθεση» (*dolus specialis*) από τον δράστη. Το δικαστήριο απεφάνθη πως στην γενοκτονία που έλαβε χώρα στη Σρεμπρένιτσα υπήρχε η «ειδική πρόθεση» από τους δράστες.

Ως προς τον καταλογισμό της διεθνούς ευθύνης το δικαστήριο έκρινε τόσο τον καταλογισμό της ατομικής ποινικής ευθύνης όσο και της κρατικής. Το ΔΠΔΠΓ απεφάνθη για την ατομική ποινική ευθύνη μέσω της θεωρίας της συνωμοσίας και της εγκληματικής οργάνωσης. Καίριας σημασίας για την ανάδειξη της ατομικής ποινικής ευθύνης ήταν η υπόθεση *Tadic*, στην οποία ο κατηγορούμενος κρίθηκε ένοχος για τις δολοφονίες πέντε ανθρώπων, τις οποίες διέπραξαν μέλη της ένοπλης ομάδας στην οποία ανήκε και προήγαγε τον εγκληματικό της χαρακτήρα, επομένως θεωρείται υπεύθυνος για τα εν λόγω εγκλήματα. Η νομολογία του δικαστηρίου επεκτάθηκε σε όλους τους υπεύθυνους που παραβίαζαν το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και όχι μόνο σε όσους

¹⁷Δασκαλοπούλου- Λιβαδά Φ., 2013, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο: Από τη Νυρεμβέργη στη Χάγη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 12.

¹⁸Μαρούδα Μ.Ν., 2006, Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου τελούμενες σε ένοπλες συρράξεις: Η κρατική και ατομική ποινική ευθύνη σε κίνηση, εκδόσεις: ANT. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, σελ 61.

τελούσαν τις πράξεις¹⁹. Η ατομική ποινική ευθύνη δεν περιορίζεται μόνο στους φυσικούς αυτουργούς, αλλά και στους ηθικούς, αναδεικνύοντας ως υπαίτιο μια οντότητα συλλογικής εγκληματικότητας.

Σχετικά με τον καταλογισμό της κρατικής ευθύνης, η νομολογία του δικαστηρίου είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι αναγνωρίζει πως και τα κράτη έχουν ευθύνη τέλεσης πράξεων γενοκτονίας και όχι μόνο τα άτομα, όπως εννοείται (εμμέσως) στη Σύμβαση. Δηλαδή, μπορεί να αποδοθούν ευθύνες στο ίδιο το κράτος για την τέλεση της γενοκτονίας, αρκεί βέβαια να αποδειχθεί ο «*dolus specialis*». Ωστόσο, στην περίπτωση της υπόθεσης στην Βοσνία το ΔΔ απεφάνθη σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης για τη Γενοκτονία, ότι υπήρχε ευθύνη από την πλευρά της Γιουγκοσλαβίας (συγκεκριμένα της Σερβίας), όχι ως υπεύθυνη διάπραξης της γενοκτονίας καθ' αυτής (αφού διεπράχθη από σερβο-βόσνιους), αλλά επειδή ούτε απέτρεψε την γενοκτονία ούτε προέβη στην τιμωρία των υπεύθυνων όπως ορίζει η εν λόγω Σύμβαση²⁰.

Συμπεράσματα

Η γενοκτονία στη Βοσνία αναμφίβολα είναι χαραγμένη στη μνήμη της διεθνούς κοινωνίας, καθώς ήταν από τα σημαντικότερα και βιαιότερα εγκλήματα που διαπράχθηκαν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αναμφίβολο όμως είναι και το γεγονός ότι το ad hoc δικαστήριο παρήγαγε νομολογία, η οποία διέυρνε την ατομική ευθύνη του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου τιμωρώντας ακόμα και τους ηθικούς αυτουργούς των εγκλημάτων. Μέσα από τη νομολογία του δικαστηρίου έγινε, λοιπόν, φανερό, πως για τα εγκλήματα πολέμου αλλά και για τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ευθύνη υπέχουν και οι κρατικές οντότητες, οι οποίες οφείλουν σε κάθε περίπτωση τόσο να αποτρέπουν και να τιμωρούν τους υπεύθυνους για την διάπραξη των εγκλημάτων, όσο και να μην προβαίνουν σε πράξεις γενοκτονίας, πάντα βέβαια εφόσον αποδεικνύεται η «ειδική πρόθεση».

¹⁹Αϊδινλής Σ., 2015, Η Θεμελίωση και ο Αποκλεισμός της Ατομικής Ποινικής Ευθύνης στο Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, διπλωματική διατριβή στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

²⁰*International Court of Justice, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia (Serbia and Montenegro)*, παρ. 44-45.

Ωστόσο, δέχθηκε σφοδρή κριτική σχετικά με τη νομιμότητα του, αλλά και για το γεγονός ότι θεσμοθετήθηκε με αποφάσεις από το ΣΑ. Συγκεκριμένα υπήρξε αμφισβήτηση σχετικά με το κατά πόσο δίνεται η δυνατότητα στο ΣΑ όχι μόνο να ιδρύει δικαστήρια αλλά και αν μπορεί να υιοθετεί τα καταστατικά τους. Ωστόσο, το δικαστήριο πάλι στην υπόθεση *Tadic* απεφάνθη θετικά ως προς τη νομιμότητά του²¹.

Σταχυολογώντας, είναι σημαντικό να τονιστεί πως στα 24 χρόνια λειτουργίας του (1993-2017), το εν λόγω δικαστήριο παρήγαγε πλούσια νομολογία διανθίζοντας το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εφόσον “προχώρησε” την ατομική ποινική ευθύνη και στους ηθικούς αυτουργούς, καταδικάζοντας αρκετά μεμονωμένα άτομα για εγκλήματα πολέμου και γενοκτονίες, αλλά και δίνοντας μία περαιτέρω οπτική στη Σύμβαση για την Πρόληψη και την καταστολή της Γενοκτονίας, η οποία τοποθετεί τα ίδια τα κράτη ως υπαίτια διάπραξης πράξεων γενοκτονίας, μη δίνοντας χώρο σε κράτη να προβαίνουν σε τέτοιες πράξεις. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα αν, ακόμα μετά από τόσα χρόνια και προσφέροντας εξαιρετική νομολογία στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εξακολουθεί να αμφισβητείται η νομιμότητά του και πολύ περισσότερο η συμβολή του στο ΔΑΔ;

Βιβλιογραφία

Βιβλία

- Αϊδινλής Σ., 2015, Η Θεμελίωση και ο Αποκλεισμός της Ατομικής Ποινικής Ευθύνης στο Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, διπλωματική διατριβή στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ).
- Δασκαλοπούλου- Λιβαδά Φ., 2013, Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο: Από τη Νυρεμβέργη στη Χάγη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Μαρούδα Μ.Ν., 2006, Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου τελούμενες σε ένοπλες συρράξεις: Η κρατική και ατομική ποινική ευθύνη σε κίνηση, εκδόσεις: ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα.

²¹ΔΠΔΠΓ, *Dusko Tadic, Decision on the defense motion for interlocutory appeal on jurisdiction*, 2/10/1995, παρ. 20-25.

- Μπαντέκας Η., 2017, Διεθνές Ποινικό Δίκαιο, στο Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επίμ. Αντωνόπουλος Κ. και Μαγκλιβέρας Κ., Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Χείλα Ε., 2013, Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης, εκδόσεις: Ποιότητα.

Διαδικτυακές πηγές

- Εγκυκλοπαίδεια ολοκαυτώματος, ο όρος «Γενοκτονία»: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/what-is-genocide> .
- Λαμπράκης Κ., 2021, Υπόθεση Εφαρμογής της Σύμβασης για την Πρόληψη και Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (Βοσνία-Ερζεγοβίνη κατά Σερβία και Μαυροβουνίου). Διαθέσιμο στο: <https://odeth.eu/υπόθεση-εφαρμογής-της-σύμβασης-για-τη/> .
- Νικολοπούλου Κ., 2020, Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο υπό το πρίσμα των Παραβιάσεων, ΟΔΕΘ, διαθέσιμο στο: <https://odeth.eu/to-διεθνές-ανθρωπιστικό-δίκαιο-υπό-το/> .
- *United Nations: Office on GENOCIDE PREVENTION AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT, genocide background:* <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide.shtml> .
- Η Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της γενοκτονίας: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4cb2fb692> .

Υποθέσεις- Ψηφίσματα

- ΔΠΔΠΓ, *Dusko Tadic, Decision on the defense motion for interlocutory appeal on jurisdiction*, 2/10/1995.
- *International Court of Justice, Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia (Serbia and Montenegro)*.
- *Stichting Mothers of Srebrenica and others vs. The Netherlands*, προσφυγή αριθ. 65542/12, απόφαση ΕΔΔΑ, τρίτο τμήμα.
- *The Prosecutor vs. Jean-Paul Akayesu*, Απόφαση Διεθνούς Δικαστηρίου για τη Ρουάντα.

- Ψήφισμα 819/1993, διαθέσιμο στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/221/90/PDF/N9322190.pdf?OpenElement>.